

Monumentnummer*: 516741

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 11 september 2000
Kadaster deel/nr 82880/195

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*					
Arnhem	Arnhem	Gelderland					
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Van Oldenbarneveldtstraat	92 A	A		6827 AN	Arnhem		
Van Oldenbarneveldtstraat	92		1	6827 AN	Arnhem		
Van Oldenbarneveldtstraat	92		2	6827 AN	Arnhem		
Van Oldenbarneveldtstraat	92		3	6827 AN	Arnhem		
Van Oldenbarneveldtstraat	92		4	6827 AN	Arnhem		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel		
Arnhem	D				5690		

Omschrijving**

Inleiding

Vrijstaand BEDIENINGSGEBOUW van het voormalige P.G.E.M. onderstation te Arnhem, thans kantoorgebouw van de gemeentelijke Dienst Milieu en Openbare Werken. Het object is in 1927-1929 gebouwd naar ontwerp van ingenieur H. FELS in Nieuwe Haagse School-stijl. Het bedieningsgebouw staat midden op het terrein, schuin achter de woningen aan de Broekstraat.

De openlucht-schakelinstallatie achter het bedieningsgebouw is gesloopt. Hier werd de bedrijfsspanning van 50 kV, komende vanuit de Electriche Centrale Gelderland te Nijmegen, voor verdere distributie omgevormd naar 10 kV. In het bedieningsgebouw bevonden zich oorspronkelijk o.a. vijf regeltransformatoren, een bedieningsruimte met schakelborden, een accumulatorenbatterij en een transformatorruimte. Deze interieuronderdelen zijn verwijderd. Aan de voorzijde van het bedieningsgebouw stonden oorspronkelijk vier symmetrisch gerangschikte hoogspanningsmasten, waarvan twee op de hoeken van het gebouw en twee vrij ervoor op bakstenen sokkels. Het exemplaar op de linker hoek met leidingen in de richting Doetinchem is bewaard gebleven.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

BEDIENINGSGEBOUW van één/twee bouwlagen en souterrain op I-vormig grondplan. Het bouwvolume bestaat uit diverse in- en uitspringende blokvormige bouwmassa's die onderling in hoogte verschillen. De opzet is bijna symmetrisch: links en rechts aan de korte zijden bouwdelen van één hoge bouwlaag; daarop aansluitend hoge bouwdelen waarin de trappenhuizen (links over de volledige diepte van het pand met aan de voorzijde de hoofdingang, rechts alleen midden in de kern van het gebouw); in het midden tussen de trappenhuizen een breed bouwdeel van twee hoge bouwlagen, een souterrain en twee portieken aan de achterzijde. De gevels van gele en rode baksteen zijn gemetseld in Noors verband met verdiepte voegen. Alle vensteropeningen zijn voorzien van stalen ramen en kozijnen. De lekdorpels, afdeklijsten en consoles zijn van basaltlava. De lateien en luifels zijn van gewapend beton. Alle bouwdelen hebben een plat dak.

De VOORGEVEL bestaat uit een breed en hoog middengedeelte tussen lagere hoekrisalieten. De linker risaliet heeft op de hoek een sokkel die afsluit met een natuurstenen dekplaat waarop een hoogspanningsmast is geplaatst. De dekplaat rust op overhoeks geplaatste consoles met gestileerde stierkoppen. Tussen de consoles en de dekplaat bevinden zich bollen. Rechts hiervan bevindt zich een travee met twee boven elkaar geplaatste horizontale vensterstroken, elk bestaande uit drie gekoppelde enkelruits ramen. De rechter travee van de linker hoekrisaliet heeft in de eerste bouwlaag een bakstenen rondboogportiek met afgeronde hoeken, dubbele houten rondboogdeur met twee verticale raampjes, geboorte- en sluitsteen van basaltlava. Op de sluitsteen is een mannenfiguur afgebeeld met geheven armen, gebalde vuisten en bliksemschichten rond het hoofd. De gebeeldhouwde sluitsteen en consoles zijn vervaardigd door Gijs Jacobs van den Hof. Aan weerszijden van de ingang is een bakstenen bloemenbak aangebracht. In het hoog opgetrokken gedeelte boven de ingang bevindt zich een hoog rechthoekig trappenhuisvenster met twee natuurstenen tussendorpels en twee smalle muurdammen. De negen verticale raamstroken hebben gekleurd glas-in-lood in geometrische patronen. Om de hoek bevinden zich twee rechthoekige glas-in-loodramen. Het middengedeelte van de voorgevel is zeventien vensterassen breed en heeft in de souterrainverdieping drieruits ramen; in de eerste bouwlaag enkelruits draairamen met enkelruits bovenlichten; in de tweede bouwlaag een lage vensterstrook van telkens drie gekoppelde enkelruits ramen.

De rechter hoekrisaliet is op de hoek uitgebouwd met een bakstenen sokkel (waarop voorheen een hoogspanningsmast). Links hiervan bevindt zich in de oksel een portiek met luifel en bakstenen pijler, trap(-boom) en paneel deur. Daarnaast bevindt zich op maaiveldniveau nog een ingang met een stalen deur onder een luifeltje. Boven deze ingangen zijn hoog in de gevel vier gekoppelde enkelruits valraampjes geplaatst.

De LINKER en RECHTER ZIJGEVEL hebben een uitgemetselde plint met afsluitende lijst van basaltlava, waarin vier grote rechthoekige openingen. Boven de plint bevinden zich twee keer twee gekoppelde grote bedrijfsdeuren. De hoger opgetrokken bouwdelen van de trappenhuizen zijn blind en voorzien van verspringende waterlijsten.

De ACHTERGEVEL heeft in beide hoekrisalieten twee ingangen, waarvan één op maaiveldniveau met luifeltje en één hoger geplaatste deur met een bakstenen trap tussen bakstenen trapbomen. Boven de ingangen is hoog in de gevel een vensterstrook van enkelruits valraampjes geplaatst. Het brede middengedeelte heeft aansluitend op de hoekrisalieten twee uitgebouwde ingangsportieken: luifel op twee muurstijlen, twee pijlers en trap(-bomen). De hoge dubbele paneeldeuren zijn voorzien van twee verticale raampjes. De souterrainverdieping heeft twee vensterstroken naast elkaar van elk vijf drieruits ramen. Hiermee corresponderen tien enkelruits draairamen met bovenlichten in de eerste bouwlaag. De tweede bouwlaag maakt ter plaatse van vijf grote vensteropeningen een geringe gevelvoorsprong waarvan de hoeken vier maal inspringen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Enkele onderdelen zijn in het INTERIEUR bewaard gebleven, zoals het trappenhuis achter de hoofdingang met een bordestrap en gesloten balustrades, glas-in-loodramen en stucplafond met inspringende hoeken; in het middelste gedeelte drie grote vertrekken in respectievelijk de souterrainverdieping, eerste en tweede bouwlaag met een betonconstructie die bij de balken en/of de muurpijlers een getrapte console vertoont; zwart/rood betegelde vloer in de souterrainverdieping; parketvloer in de eerste bouwlaag; zwart marmeren trapje, vensterbanken en wandbekleding (met panelen in leverkleur) in de tweede bouwlaag.

Waardering

Voormalig BEDIENINGSGEBOUW van het voormalige P.G.E.M. onderstation in Arnhem.

- Van architectuurhistorische waarde als goed en grotendeels gaaf voorbeeld in exterieur van een industrieel gebouw in Nieuwe Haagse School-stijl van ir H. Fels. Kenmerkend zijn de in- en uitspringende blokvormige bouwmassa's, de horizontale banden, het kettingverband, de verdiepte voegen en het goede materiaalgebruik en ornamentiek (stalen ramen, lijsten, lekdorpels en stenen van basaltlava, gevelsculptuur van Gijs Jacobs van den Hof). Hoewel de technische installaties zijn verwijderd, bezit het pand toch nog een aantal waardevolle interieurelementen, zoals de oorspronkelijke vloer- en wandbekledingen.
- Van stedenbouwkundige waarde als essentieel onderdeel van het grotendeels behouden onderstation in Arnhem, waarin het pand met name vanwege de enige overgebleven hoogspanningsmast van bijzondere betekenis is voor het aanzien van het industriegebied 't Broek en daarmee voor de stad Arnhem.
- Van cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van de technische ontwikkeling van de elektriciteitsvoorziening en als zodanig een zeer waardevol en, als onderdeel van het onderstation, zeldzaam overblijfsel van industriële architectuur.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Nutsbedrijf